

## 2.

**Tudáskeretek, referencia, névmások**

CSÜRY ANDREA

Ha tudáskeretről, forgatókönyvről, fogalmi sémáról beszélünk, mindig entitások és események szószemantikai reprezentációjára, fogalmi jelentésű, úgynevezett „tartalmas” szavakra: főnevekre, igékre gondolunk. A tudáskeret és forgatókönyv ugyanakkor mint a szöveg mezoszintű jelensége egyben a szöveg mikroszintű korreferenciaviszonyainak megértését is segíti. Mivel azonban a korreferencia szerkezeti változatai közül a névmásit prototipikus változatnak tekintjük, ezért úgy gondolom, nem lehet érdektelen megvizsgálni a tudáskeret szerepét a névmási korreferencia interpretálásában. Itt most csak a francia nyelv határozatlannak nevezett névmásaiból vizsgálók néhányat. Ebbe a csoportba ugyanis jobbra olyan elemek tartoznak, melyek — más névmásokkal ellentétben — morfológiailag szegényesek: némelyiknek csak egyes száma, másoknak csak többes száma létezik, van olyan, amelynek hímnemű és nőnemű alakja is van, de ugyanakkor van több olyan is, amelyeknek csupán egyetlen alakja létezik. Ebből következik, hogy a szövegbeli lehetséges referensek közül az adekvát kiválasztását a névmások esetében megszokottnál kisebb mértékben segítik grammatikai jegyek: a határozatlan névmási utalás feloldásában kisebb mértékben támaszkodhat a befogadó a szöveg mikroszintű grammatikai kötéseire, sokkal inkább a mezoszintű kohéziós tényezőkre: az izotópiáláncokra, a tematikus állandóság és progresszió dinamikus kettősére, inferenciális kalkulusokra vagy a nyelven kívüli valóságról lévő ismereteire, s ez utóbbi révén beszélhetünk a tudáskeret mezoszintű szövegépítő szerepéről.

Felvetődhet azonban az a kérdés, miért tulajdonítok az olyan nyelvi elemeknek, mint *senki* vagy *sokan* (*personne, beaucoup*) ugyanúgy névmási utaló funkciót, mint például az *ők* személyes névmásnak vagy az *akit* vonatkozó névmásnak, ahelyett, hogy pusztán kvantornak tekinteném őket. Ennek két oka is van. Névmásnak tekintem őket egyrészt azért, mert a közelmúltban (Riegel és társai: 1994) által kiadott nagyon alapos és modern francia leíró nyelvtan is névmásoknak nevezi őket. Másrészt — e formai érven túl — a francia hagyományos névmás-felfogás nehezen kikezdzhető belső logikája is ezt erősíti meg. Abban a mondatban, hogy *Beaucoup sont venus* (*Sokan eljöttek*), az alany szerepe a francia nyelv szintaxisának szabályai szerint be van töltve, egyébként a mondat nyelvtanilag helytelen lenne:

Az alany egyike azon két elemnek, amelyek szükségesek egy mondat felépítéséhez. Tehát nem törölhető el és rendszeren megelőzi az igei csoportot. (Riegel et alii 1994: 129, fordítás: Csűry Andrea)

Mivel pedig az alany szerepét főnévi csoport vagy névmás, esetleg alárendelt tagmondat töltheti be, s a *beaucoup* sem nem főnévi csoport, sem nem alárendelt tagmondat, ellenben tipikus névmási tulajdonságokat mutat, nem tehetünk mást, minthogy névmásnak tekintjük. S lévén, hogy a névmásokat referenciális elemeknek tartjuk, az olyan szavaknak is, mint *personne*, *beaucoup*, *peu* (*senki*, *sokan*, *kevesen*) valamiféle referenciát kell tulajdonítanunk.

A francia határozatlan névmások tehát referenciális elemek, amelyek azonban más névmásokhoz képest nagyobb számban vesznek részt egy olyan utalástípusban, amely a kotextuális (anaforikus/kataforikus), a szituációs (deiktikus) és a generikus mellett egy negyedik referenciatípusnak tekinthető: a „hiányos” utalás (*par défaut*)<sup>1</sup>. Annak ellenére, hogy általában a generikus utalásmód szinonimájaként használatos, ez a referenciatípus attól jól elhatárolható, miként azt az első példában bemutatom. A generikus referenciamódot nem azonosított és egyedileg nem is azonosítható, a végtelenig kiterjesztett körű referensek esetében, a „hiányos” referenciamódot pedig expliciten nem azonosított, de a ko(n)-textusból nyelvi és/vagy a nyelven kívüli ismeretek révén egyedileg is azonosítható referensek esetében állapíthatjuk meg. A generikus utalás leggyakrabban a közmondásokban valósul meg, melyeknek az interpretálása nem függ a kontextustól, s ez az utalási típus marginálisnak tekinthető a határozatlan névmások esetében: *Chacun pour soi, Dieu pour tous* (*Mindenki magáért, Isten mindenkéért*), *Nul n'est prophète en son pays* (*Senki sem lehet próféta a saját hazájában*). A „hiányos” referencia jellemzője, hogy olyan referensre utal, amelyet nem lehet a kotextusban explicit módon jelenlévő antecedenssel azonosítani, vagy legalábbis nem az egészüket, ám a kotextusbeli információk és a világról való tudásunk alapján mégis interpretálni tudjuk, azaz végső soron mégis azonosítható. Tehát a szövegben meg nem nevezett, ám megnevezhető referensekre utalnak a „hiányos” referenciamóddal a francia határozatlan névmások, s ez az a pont, ahol a tudáskeretnek fontos szerepe van a referensek meghatározásában, az utalás megértésében.

A *personne* (*senki*) névmás nagyon alkalmas arra, hogy vele szemléltessem a generikus és a „hiányos” referenciamód közti különbségtétel létjogosultságát.

---

<sup>1</sup> A francia *par défaut* kifejezés magyar megfelelőjét nem könnyű megadni. A *défaut* főnév valaminek a hiánya mellett hibát is jelent, az informatikában pedig a *par défaut* beállítás a számítógép alapbeállítását jelenti. A „hiányos” utalás megnevezésre azért esett a választásom, mert ez a referenciatípus a referensek szövegben nem explicitált halmazára utal, azaz a szövegből ugyan hiányzó, de megnevezhető referensekre.

*Personne n'est parfait (Senki sem tökéletes).* Ebben a mondatban a *personne* generikus referenciájú, nincs szükség kontextusra, a *parfait* (tökéletes) szó jelentése által az egész kijelentés abszolút irányultságot kap, következésképp a *senki* minden emberre vonatkozik, kivétel nélkül. Ha viszont korán reggel megyek be a tanszékre, és az irodában egyedül tartózkodó titkárnőtől azt kérdezem: *Nincs itt senki?*, akkor a közös tudáskeretünkből fakadóan mindketten a hiányzó, még nem megérkezett munkatársainkra gondolunk és nem másra. Azaz a *senki* névmást „par défaut” módon utaló szónak tekintjük. Ha azonban erre ő nevetve azt kérdezi: *Miért, én senki vagyok?*, az azt jelenti, hogy kérdésemben a *senkit*-t szándékosan az itt hibás generikus referenciával interpretálta, s éppen ez lesz reakciójában a humor forrása.

Az (1) példaszöveg esetében is kontextusra vonatkozó és tudáskeretből származó ismeretek szükségesek a helyes interpretációhoz: tudnunk kell, hogy egy óvónő beszél az óvodai személyzet fluktuációjának a gyermekekre gyakorolt káros pszichológiai hatásairól.

(1)

[C01] Si un enfant s’attache à *une personne* mais que celle-ci est remplacée par *une autre*, puis par *une autre*, il préférera bientôt ne plus s’attacher à **personne**. (Canadian Hansard)

[C01] Ha egy gyerek kötődik *egy személyhez*, de azt *egy másikkal* helyettesítik, majd ismét *egy másikkal*, [a gyerek] hamarosan jobbnak látja majd, hogy **senkihez** se kötődjön.

Kire vonatkozik itt a *personne*? Adekvát referensének megtalálásában semmilyen morfoszintaktikai kötés nem segít minket. A szövegrészlet megértésében mint műveletben az explicit módon nem megnevezett „bölcsőde, óvoda” tudáskeret kifejtetlen, de bennfoglalt összetevői vannak segítségünkre. Mivel tudjuk, hogy egy gondozónő beszél, az *une personne*, *une autre* (*egy személy*, *egy másik*) szavaknak mindenki a *gondozó*, *óvónő* referenseket jelölné meg, tehát azon személyeket, akik hivatásukból eredően gyerekekkel foglalkoznak, hiszen övelük kapcsolatban van csak értelme kötődésről beszélni, senkinek nem jutna eszébe az óvodai szakácsra vagy karbantartóra gondolni, holott ők is személyek és ők is az óvodában, bölcsődében dolgoznak.

Ez az összetett mondat két párhuzamos állítást tartalmaz, amelyből a másodikat az első tagadásának kell tekintenünk, hiszen ugyanaz az ige és ugyanaz az ágens mindkettőben: *un enfant* (*egy gyerek*) – *il* (*ő*) és *s’attacher* (*kötődni*). Eből következik, hogy az első állítmány virtuális referensét (*gondozó*, *óvónő*) fogjuk tulajdonítani a *personne* (*senki*) névmásnak is. Összefoglalva tehát azt lehet mondani, hogy az a tartalmi elem, fogalom („bölcsőde, óvoda”), amely az

utalást konceptuálisan is elősegítené, nincs explicit módon jelen a szövegben, azt csak a beszédshituáció ismerete alapján tudjuk megnevezni. A fogalmi séma összetevői is csak részlegesen vannak kifejtve (*gyerek és kötődik*), a *personne* (*senki*) határozatlan névmás pedig egy olyan izotóplánc része, amelynek a többi tagja is „homályos” szemantikai tartalmú (*une personne, une autre – egy személy, egy másik*). A hiányzó fontos összetevő, a *personne* (*senki*) referense tehát részben a kontextusban kifejtett összetevők, részben pedig a beszédhelyzetből származó ismeretek egymás mellé helyezéséből következtethető ki az „óvoda” fogalmi sémánk által: azaz a *personne* itt „hiányos” (*par défaut*) módon utal.

A (2) szövegben a *rien* (*semmi*) névmás antecedensének megtalálása semmilyen gondot nem jelent első látásra.

(2)

[C01] Si on réfléchit un peu à l’histoire, on peut se demander ce que les gens pensaient quand ils sont arrivés ici il y a 100 ans ... et les malheurs qu’ils ont connus. [C02] Ils avaient vraiment des problèmes. [C03] Ils n’avaient ni *électricité* [*i01*’], ni *pénicilline* [*i02*’], ni *routes* [*i03*’]. [C04] Ils n’avaient **rien** (*électricité, pénicilline, routes et d’autres choses encore que nous avons et qui sont nécessaires pour une vie confortable*) [*i=i01’+i02’+i03’...+i<sub>n</sub>*]. (Canadian Hansard)

[C01] Ha egy kicsit a történelemre gondolunk, eltöprenghetünk azon, mit gondoltak az emberek, amikor 100 évvel ezelőtt ideérkeztek... és milyen nehézségekkel kellett szembe nézniük. [C02] Igazán voltak problémáik. [C03] Nem volt *elektromos áramuk* [*i01*’], nem volt *penicillinük* [*i02*’], sem *útjaik* [*i03*’]. [C04] **Semmijük** nem volt (*elektromos áram, penicillin, utak és más olyan dolgok, amelyek nekünk megvannak és, amelyek szükségesek a komfortos élethez*) [*i=i01’+i02’+i03’...+i<sub>n</sub>*].

Antecedent mondtam, hiszen úgy tűnik, a *rien* (*semmi*) az öt megelőző mondatban felsorolt dolgokra utal anaforikusan, összegezve azokat. Azonban a valóságra vonatkozó ismereteink ellentmondanak ennek az interpretációnak. Ha a *rien* névmás anaforikus értelmezése szerint ennek az állításnak az ellentétét veszem, világossá válik, hogy egy olyan állítást kapok, amely a valóságban hamisnak bizonyul: „*ha van elektromos áramunk, penicillinünk és útjaink, mindenünk megvan*”. E kijelentés hamisságának fényében jól látható, hogy ebben a szövegben nem csupán a *rien* névmás antecedenseiről kell beszélnünk, hanem célszerűbb a referenseiről, s ennek halmaza tágabb, mint a szövegben explicit módon felsorolt három dolog.

Ez a három összetevő aktiválja a „komfortos élet”-re vonatkozó tudáskere-tünket és az általuk alkotott izotóplánc asszociatív úton felidéz bennünk más

olyan dolgokat is, melyek nélkül manapság már nem tudjuk elképzelni az életünket, de amelyek még nem léteztek 100 évvel ezelőtt, például vezetékes ivóvíz, telefon stb. Ily módon a tudáskeret hiányzó, meg nem nevezett részei is előhívódnak, egy többé-kevésbé jól körülhatárolható halmazt alkotnak, melyből bárki egyedileg is azonosítható újabb elemeket tudna megnevezni. A szövegelemzésben alkalmazott koindexálás tehát a *rien* (*semmi*) kettős referenciamódját hivatott tükrözni: az  $i01' + i02' + i03'$  összetevőkre anaforikusan utal, az  $i_n$ -re „hiányos” módon. Az (1) példához képest a fogalmi séma nyelvi reprezentációja a (2) szövegben erősebb: maga a fogalmi séma („komfortos élet”) és több konkrét összetevője is megneveződik benne.

A (3) példa hasonló az előzőhöz, azzal a különbséggel, hogy itt a [C02] *tout* (*minden*) határozatlan névmása kataforikus viszonyban áll a [C03] – [C12] mondatokban felsorolt eseményekkel:

(3)

[C01] [...] à regarder *les faits divers* survenus en milieu scolaire au cours des mois écoulés, on frémit: ils font penser à un *catalogue* de fin de siècle. [C02] On y trouve de **tout** [*i*] ( $=i01' + i02' + i03' + i04' + i05' + i06' + i07' + i08' + i_n'$ ) [C03] **Une<sup>^</sup>bataille<sup>^</sup>rangée<sup>^</sup>d'une<sup>^</sup>heure** [*i01'*], avec haches, couteaux, barres de fer, poings américains, pierres et bombes lacrymo, dans un lycée du Val-d'Oise. (...) [C06] **Un<sup>^</sup>entraînement<sup>^</sup>de<sup>^</sup>pitbulls** [*i02'*] dans une cour de récré. [C07] **Des<sup>^</sup>jeux<sup>^</sup>nouveaux** [*i03'*], du type «chasse aux boches» (ou «aux intellos»): le jeu consiste à foncer sur un élève faisant de l'allemand, à lui enfoncer un bonnet sur la tête et à le frapper. [C08] **Des<sup>^</sup>incursions<sup>^</sup>de<sup>^</sup>jeunes<sup>^</sup>cagoulés** [*i04'*], une arme à la main. [C09] Un lycée qui a vécu en trois ans **trois<sup>^</sup>expéditions<sup>^</sup>punitives** [*i05'*] avec armes à feu. [C10] **Un<sup>^</sup>emploi-jeune<sup>^</sup>qui<sup>^</sup>sort<sup>^</sup>son<sup>^</sup>couteau** [*i06'*] pour se défendre contre un élève armé lui-aussi, et le blesse. [C11] **Un<sup>^</sup>prof<sup>^</sup>en<sup>^</sup>colère** [*i07'*] qui vire un élève de la classe et lui sectionne une phalange en claquant la porte sur lui. [C12] Et même **une<sup>^</sup>grève** [*i08'*] contre le «mal-vivre» dans un des collèges les plus innovants de Marseille. [C13] *Arrêtons là.* (Le Nouvel Observateur)

[C01] [...] ha az eltelt hónapok során iskolai környezetben megesett, az újságok *napi hírek rovatába illő eseményeket* nézzük, megborzongunk: egy kész századvégi *tablót* juttatnak eszünkbe. [C02] **Minden** megtalálható benne. [*i*] ( $=i01' + i02' + i03' + i04' + i05' + i06' + i07' + i08' + i_n'$ ) [C03] **Egyórás<sup>^</sup>szabályszerű<sup>^</sup>csata** [*i01'*], fejszével, késekkel, vasrudakkal, bokszerrel, kövekkel és könnygázbombákkal, a val-d'oise-i gimnáziumban. (...) [C06] **Pitbull<sup>^</sup>edzés** [*i02'*] egy iskolaudvaron. [C07] **Új<sup>^</sup>játékok** [*i03'*], «németesekre való vadászat» (vagy «entellektüelekre») típusú: a játék abban áll, hogy egy németet tanuló gyerekre rárontanak, a fejére sapkát húznak és ütlegelik. [C08] **Csuklás<sup>^</sup>fia-**

**talok<sup>^</sup>berontásai** [*i04*'], fegyverrel a kezükben. [C09] Egy gimnázium, amely három év alatt **három<sup>^</sup>tűzfegyveres<sup>^</sup>büntető<sup>^</sup>hadjáratot** élt meg [*i05*']. [C10] **Egy<sup>^</sup>fiatal<sup>^</sup>pedagógiai<sup>^</sup>asszisztens<sup>^</sup>,<sup>^</sup>aki<sup>^</sup>előkapja<sup>^</sup>kését** [*i06*'], hogy egy felfegyverkezett diák ellen védje magát, és megsebesíti azt. [C11] **Egy<sup>^</sup>feldühödött<sup>^</sup>tanár** [*i07*'], aki kizavar az osztályból egy diákot, és eltöri egy ujjpercét rávágva az ajtót. [C12] Sőt még **egy<sup>^</sup>sztrájk** is [*i08*'] Marseille egyik legújított általános iskolájában a «rossz érzést keltő körülmények» ellen. [C13] *Álljunk meg itt.*

A szövegrész legelső mondata megnevezi a fogalmi sémát: „faits divers”, (napi hírek), ami az „újság” tudáskeretet aktiválja. Felismerjük, hogy azokat az általában negatív tartalmú eseményekről szóló rövid híreket jelenti (természeti katasztrófák, tömegbalesetek, bankrablások, repülőgép-eltérítések), amelyeket az újság azonos nevű rovatában találunk. Ez a „napi hírek” fogalmi séma kijelöl egyúttal egy sokösszetevős halmazt, az „újság” tudáskeret egy résztartományát, az újságok egy jellegzetes rovatát, s ezáltal felerősödik „a sokelemű halmaz” fogalmi sémaösszetevő. Ez lesz a következő izotópiálanc alapja: *faits divers, catalogue de fin de siècle, tout*.

A *tout* (minden) névmás azonban kotextuálisan előre ható is: kataforikusan utal a következő mondatokban megvalósuló felsorolásra, amire már a *catalogue* szó is készíti az olvasót. A [C03] – [C12] mondatok *i01*’ – *i08*’ indexekkel jelölt elemei a *tout* referensei. Határozatlan főnévi csoportok ezek, amelyek a „napi hírek” fogalmi séma jellemző példáiként kifejtett összetevői, s amelyek elé oda-képzeltetjük a „mint például” szavakat. Tudáskeretünk és a kotextusból származó információk alapján ugyanis felismerjük, hogy a *tout* „par défaut”, „hiányos” módon utal azokra is, ezt jelöli az *i<sub>n</sub>*’...index. Tehát a *tout* itt kettős referenciájú: a kotextusban kifejtett fogalmi séma-összetevőkre kataforikusan, az explicit módon nem kifejtett, nem azonosított elemekből álló, ám azonosítható halmazra „par défaut” módon utal.

A fogalmi séma ilyen jellegű nyelvi megvalósulását tulajdonképpen a tematikus progresszió szemszögéből is vizsgálhatnánk, amire Tolcsvai Nagy Gábor is felhívja a figyelmet: „a fogalmi séma témájával kapcsolatban [azonban] itt kell megemlíteni, hogy a mellérendelő mondatkapcsolások mellett a tematikus progresszió is szoros kapcsolatban lehet a fogalmi sémával, különösen a levezetett témájú típusa” (Tolcsvai Nagy 2001: 278). A fogalmi séma a legfontosabb szövegfókusz, ebben a példában mezoszintű szövegyszervező egység: a névmási utalás nem csupán egyetlen szövegvilágbeli dologra irányul, hanem egy mezoszintű értelmi egységre, amelynek sémába tartozó összetevőit fejt ki a mezoszintű rész. Fontosabbnak, szövegkoherencia-szervező erőnek tűnik a mezoszintű tematizálása azon fogalmi séma-összetevőknek, amelyek a mondat mikroszintjén rematikus szerepűek (lásd: határozatlan névelővel bevezetett főnévi csoportok).

A (4) példaszöveg a névmási referencia és a tudáskeret kapcsolatának egy újabb nyelvi megvalósulását adja.

(4)

[C01] (Bouvard et Pécuchet) se mirent à *étudier la grammaire*. [C02] Avons-nous dans notre idiome des articles définis et indéfinis comme en latin ? [C03] **Les<sup>^</sup>uns** pensent que oui, **les<sup>^</sup>autres** que non. [C04] Ils n'osèrent se décider. [C05] Le sujet s'accorde toujours avec le verbe, sauf les occasions où le sujet ne s'accorde pas. [C06] Nulle distinction autrefois entre l'adjectif verbal et le participe présent, mais l'Académie en pose une peu commode à saisir. (Flaubert: Bouvard et Pécuchet)

[C01] (Bouvard és Pécuchet) nekifogtak *a nyelvtan tanulmányozásának*. [C02] Vannak-e nyelvünkben határozott és határozatlan névelők, mint a latinban ? [C03] **Egyesek** azt *gondolják*, hogy vannak, **mások** azt, hogy nincsenek. [C04] Nem mertek dönten. [C05] Az alanyt mindig egyeztetjük az igével, kivéve azokat az eseteket, amikor nem egyeztetjük. [C06] Régen semmilyen különbség nem volt az adjectif verbal és a participe présent között, de az Akadémia tesz különbséget, amit nem könnyű felfogni.

Ebben a szövegben a *les uns... les autres (egyesek...mások)* névmások nincsenek koindexálva semmilyen kotextuális elemmel, lévén, nincs többes számú élőlényre utaló főnévi csoport. Tehát nem állnak anaforikus viszonyban egyetlen szövegelemmel sem. Ez a regényrészlet nem is szituációs orientációjú, következésképpen nincs beszédhelyzet sem, amely segítene a referensek meghatározásában. A *les uns ... les autres* névmások utalásának megértése csak a felidézett szövegvilág, inferenciális kalkulusok, tudáskeretünk alapján lehetséges.

A [C01] mondatban a fogalmi séma csupán egyszerű említést kap: „nyelvtan”. Összetevői a további mondatokban nincsenek kifejtve, azonban hozzá kapcsolódó fogalmak hálózák be a szöveget: *article, s'accorde, verbe, Académie*, stb. Ebből az izotópiáláncból következik, hogy a [C01] mondat *grammaire* szavának az *ouvrage, manuel* jelentést kell tulajdonítanunk, az *étudier la grammaire* kifejezést pedig *consulter plusieurs ouvrages de grammaire* jelentéssel kell értelmeznünk. Tehát a „nyelvtan” fogalmi sémát felidézi ugyan, valójában mégis annak csak egy összetevőjére utal: a könyv alakban materializálódott nyelvtanra. Márpedig, s ez tudáskeretből származó ismeret, minden nyelvtani munkának van szerzője, s az is nyelven kívüli ismeret, hogy ezek a szerzők gyakran különböző álláspontot képviselnek a különféle nyelvtani jelenségeket illetően. A [C03] mondat *les uns ... les autres* névmásait tehát úgy interpretáljuk, mint amelyek „hiányos” módon utalnak nyelvtankönyv-írókra: *egyes szerzők azt mondják, hogy vannak határozott és határozatlan névmások, más szerzők azt, hogy nincs*. A *les uns ... les autres* névmásokkal gyakran együtt szereplő *gondol*,

*mond, hisz* típusú igék szintén kedvező nyelvi környezetet teremtenek a „hiányos” referenciamód megvalósításához.

Négy különböző szöveg, egy irodalmi, egy sajtó- valamint két lejegyzett orális szöveg, és a fogalmi séma négy különböző nyelvi reprezentációja alapján igyekeztem meggyőző bizonyítékát adni a névmási referencia, azon belül is a francia határozatlan névmási referencia, létező negyedik típusának. A „par défaut”, „hiányos” módú névmási utalás a szöveg mikro- és mezoszintje közötti sajátos átjárást jelent: a mikroszint konnexiók kötéseinek és a mezoszinten a tudáskeretre támaszkodó megértési folyamatoknak a dinamikus kettősét testesíti meg.

### Források

*Canadian Hansard Corpus*

*Le Nouvel Observateur* (<http://www.nouvelobs.com>)

Gustave Flaubert: Bouvard et Pécuchet. Association des Bibliophiles Universels (<http://www.abu.org>)

### Irodalomjegyzék

Adam 1990. *Éléments de linguistique textuelle*. Liège, Mardaga.

Kiefer Ferenc é. n. *Jelentésemélet*. Budapest, Corvina.

Riegel et alii 1994. *Grammaire méthodique du français*. Paris, Presses Universitaires de France.

Tolcsvai Nagy Gábor 2001. *A magyar nyelv szövegtana*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.